

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**

Fișe de procedură penală

pentru admiterea în magistratură și avocatură

Ediția a 4-a, revizuită și adăugită

Editura
Stamangiu
2019

Noțiune – aptitudinea pe care legea o recunoaște unui organ judiciar de a soluționa o cauză penală (organ de urmărire penală, judecător de drepturi și libertăți, judecător de cameră preliminară, instanță de judecată).

Formele competenței sunt:

- competența funcțională;
- competența materială;
- competența teritorială;
- competența personală;
- competența specială;
- competența extraordinară.

Este interzisă înființarea de instanțe extraordinare.

I. COMPETENȚA FUNCȚIONALĂ (RATIONE OFICII)

Noțiune – competența funcțională este forma de competență prin raportare la care sunt stabilite activitatea de urmărire penală efectuată de organele de urmărire penală, activitatea judecătorului de drepturi și libertăți, activitatea judecătorului de cameră preliminară, activitatea de judecată desfășurată de instanțele de judecată.

Exemple:

- judecătoria judecă în primă instanță și soluționează alte cauze anume prevăzute de lege;
- tribunalul judecă în primă instanță, soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa și soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătoria în cazurile prevăzute de lege.

- se determină prin raportare la îndatoririle organului judiciar;
- regulile privind competența funcțională determină atât **competența generală** a unui organ judiciar (corelat cu funcțiile acestuia în procesul penal – de judecată, de urmărire sau cercetare penală etc.), cât și, în cadrul competenței generale, **atribuțiile specifice** ale fiecărui organ judiciar (care dintre organele de cercetare penală va efectua anumite acte de urmărire, ce instanțe judecă în primă instanță etc.);
- normele care diriguiesc competența funcțională sunt **norme imperative**;
- încălcarea dispozițiilor legate de competența funcțională este sancționată cu **nulitatea absolută**;

Exemplu: este lovită de nulitate absolută ordonanța de luare a măsurii arestării preventive de către procuror sau ordonanța organului de cercetare penală de clasare a cauzei.

Potrivit competenței funcționale, anumite instanțe au o **competență exclusivă**. Spre exemplu, Înalta Curte de Casație și Justiție este singura instanță care judecă recursul în casație și recursul în interesul legii.

☞ excepția de necompetență funcțională poate fi invocată:

- din oficiu;
- de către procuror;
- de către persoana vătămată;
- de către părți.

II. COMPETENȚA MATERIALĂ (*RATIONE MATERIAE*)

Noțiune – forma de competență prin care legea stabilește capacitatea organelor judiciare **de grade diferite** de a instrumenta anumite cauze.

- ☞ se determină prin raportare la fapta săvârșită;
- ☞ operează în plan vertical;

Exemple:

– judecătoria are o competență generală, judecând în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe [art. 35 alin. (1) CPP];

– tribunalul judecă în primă instanță infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 188-191, art. 209-211, art. 254, art. 256¹, art. 263, art. 282 etc., infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane, infracțiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de către Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcția Națională Anticorupție, dacă nu sunt date prin lege în competența altor instanțe ierarhic superioare, etc.

- ☞ încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială se sancționează cu **nulitatea absolută** [art. 281 alin. (1) lit. b) CPP], atunci când judecata a fost efectuată de o **instanță inferioară** celei legal competente;

Prin Decizia nr. 302/2017 (M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională.

În cazul în care judecata a fost efectuată de o **instanță superioară** în grad celei legal competente, sancțiunea pentru încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială este **nulitatea relativă** [art. 282 alin. (1) CPP].

- ☞ **excepția de necompetență materială a instanței inferioare** celei competente potrivit legii poate fi invocată **în tot cursul judecății, până la pronunțarea hotărârii definitive** [art. 47 alin. (1) CPP];
- ☞ **excepția de necompetență materială a instanței superioare** celei competente potrivit legii poate fi invocată **până la începerea cercetării judecătorești** [art. 47 alin. (2) CPP];

⇒ excepția de necompetență materială **poate fi invocată**:

- din oficiu;
- de către procuror;
- de către persoana vătămată;
- de către părți.

↩
NB

Reprezintă caz de recurs în casație nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente [art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP].

III. COMPETENȚA TERITORIALĂ (*RATIONE LOCI*)

Noțiune – forma de competență cu ajutorul căreia se stabilește care dintre organele judiciare **de același grad** este competent să soluționeze o cauză penală.

- ⇒ se determină prin raportare la organul judiciar de un anume grad, competent material în cauză;
- ⇒ operează în plan orizontal;
- ⇒ încălcarea dispozițiilor privind competența teritorială atrage sancțiunea **nulității relative** [art. 282 alin. (1) CPP];
- ⇒ **excepția de necompetență** teritorială poate fi invocată **până la începerea cercetării judecătorești** [art. 47 alin. (3) CPP];
- ⇒ sunt prevăzute reguli distincte pentru determinarea competenței din punct de vedere teritorial pentru infracțiunile săvârșite în țară și, respectiv, pentru infracțiunile săvârșite în străinătate;
- ⇒ sunt, în ordine, **criterii** de determinare a competenței teritoriale pentru **infracțiunile săvârșite pe teritoriul României** [art. 41 alin. (1) CPP]:
 - locul săvârșirii infracțiunii;
 - locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul;
 - locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta;
 - locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate;
- ⇒ în cazul în care infracțiunea este săvârșită **pe o navă sub pavilion românesc**, competența revine instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel [art. 41 alin. (6) CPP];
- ⇒ infracțiunea săvârșită **pe o aeronavă înmatriculată în România** atrage competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român [art. 41 alin. (7) CPP];
- ⇒ în cazul în care nava **nu ancorează** într-un port român sau aeronava **nu aterizează pe teritoriu român**, iar competența nu se poate determina după criteriile prevăzute pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României, competența revine instanței mai întâi sesizate [art. 41 alin. (8) CPP];

- pentru **infracțiunile săvârșite în străinătate** (art. 42 CPP):
 - competența aparține organului judiciar în a cărui circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, dacă acestea se află pe teritoriul României;
 - dacă locuința sau, după caz, sediul suspectului sau inculpatului nu se află pe teritoriul României, iar infracțiunea este de competența judecătoriei, aceasta se judecă de Judecătoria Sectorului 2 București;
 - în celelalte cazuri, infracțiunea se judecă de instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, dacă legea nu dispune altfel;
- excepția de necompetență teritorială **poate fi invocată**:
 - din oficiu;
 - de către procuror;
 - de către persoana vătămată;
 - de către părți.

IV. COMPETENȚA PERSONALĂ (*RATIONE PERSONAE*)

Noțiune – forma de competență prin intermediul căreia sunt stabilite organele judiciare ce pot soluționa anumite cauze, având drept criteriu **calitatea făptuitorului**.

- constituie o derogare de la competența materială;
- normele ce reglementează competența personală sunt **norme imperative**;
- sancțiunea pentru nerespectarea normelor ce reglementează competența personală este **nulitatea absolută** [art. 281 alin. (1) lit. b) CPP], atunci când judecata a fost efectuată de o **instanță inferioară** celei legal competente [în cazul organelor de urmărire penală, a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 302/2017 (M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017)];
- **excepția de necompetență** după calitatea persoanei a **instanței inferioare** celei competente potrivit legii poate fi invocată **în tot cursul judecării, până la pronunțarea hotărârii definitive** [art. 47 alin. (1) CPP];
- excepția de necompetență personală **poate fi invocată**:
 - din oficiu;
 - de către procuror;
 - de către persoana vătămată;
 - de către părți;
- când judecata a fost efectuată de o **instanță superioară** în grad celei legal competente, sancțiunea pentru nerespectarea dispozițiilor referitoare la competența personală este **nulitatea relativă** [art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, *per a contrario*], dacă s-a adus o vătămare a drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali; excepția de necompetență după calitatea persoanei a

instanței superioare celei competente potrivit legii poate fi invocată **până la începerea cercetării judecătorești** [art. 47 alin. (2) CPP];

- 1. Rațiunea pentru reglementarea competenței după calitatea persoanei constă în:**
 - regimul special al unor domenii de activitate (*spre exemplu*, militarii);
 - poziția deținută de făptuitor în cadrul autorităților publice;
 - înlăturarea unor suspiciuni cu privire la modul de înfăptuire a justiției, ținând cont de profesia juridică a făptuitorului (*spre exemplu*, magistrați, notari publici).
- 2. Raportat la competența personală, are relevanță doar calitatea făptuitorului, nu și a celorlalte părți sau subiecți procesuali principali.**

dispozițiile care determină competența personală vizează **două situații** (art. 48 CPP):

- **pierderea calității** pe care o avea inculpatul la momentul când fapta a fost săvârșită.
 - în acest caz, instanța rămâne competentă să judece, chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are acea calitate, doar atunci când:
 - fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului;
 - s-a dat citire actului de sesizare a instanței;
- **dobândirea unei calități** după momentul săvârșirii infracțiunii.
 - în acest caz, dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței, instanța inițial sesizată rămânând competentă să judece;
 - de la această regulă există **excepția** când infracțiunile sunt săvârșite de senatori, deputați, membri din România în Parlamentul European, membrii Guvernului, judecătorii Curții Constituționale, membrii Consiliului Superior al Magistraturii, judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, în această situație competență să judece în primă instanță fiind Înalta Curte.

Reprezintă caz de recurs în casație nerespectarea dispozițiilor privind competența după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente [art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP].

V. COMPETENȚA SPECIALĂ

Noțiune – forma de competență pe care o au anumite organe judiciare de a soluționa cauze penale ce privesc infracțiuni ce aduc atingere unei anumite sfere de relații sociale.

este o competență unică, consacrată constituțional prin dispozițiile art. 126 alin. (5) teza a II-a:

- prin lege organică pot fi înființate instanțe specializate în anumite materii, cu posibilitatea participării, după caz, a unor persoane din afara magistraturii.

Exemplu: au competență specială completurile specializate pentru cauze maritime și fluviale ale instanțelor din Constanța și Galați [art. 35 alin. (2) și art. 36 alin. (3) din Legea nr. 304/2004].

VI. COMPETENȚA EXTRAORDINARĂ

- vizează înființarea de instanțe extraordinare în anumite situații pe timp de război, revoluții;

Exemplu: tribunalul extraordinar înființat în decembrie 1989 pentru judecarea soților Ceaușescu.

- se caracterizează prin aspectul **temporar**, funcționând doar pentru o anumită perioadă de timp;
- este interzisă înființarea de instanțe extraordinare [art. 126 alin. (5) teza I din Constituție].

ANEXA NR. 8

	Competența funcțională	Competența materială	Competența teritorială	Competența personală
Noțiune	→ forma de competență prin care se determină categoriile de activități pe care le desfășoară fiecare organ judiciar.	→ forma de competență prin care legea stabilește capacitatea organelor judiciare de grade diferite de a instrumenta anumite cauze.	→ forma de competență cu ajutorul căreia se stabilește care dintre organele judiciare de același grad este competent să soluționeze o cauză penală.	→ forma de competență prin intermediul căreia sunt stabilite organele judiciare ce pot soluționa anumite cauze, având drept criteriu calitatea făptuitorului.
Excepția de necompetență (art. 47 CPP)	→ poate fi invocată: – din oficiu; – de către procuror; – de către persoana vătămată; – de către părți.	→ poate fi invocată: – din oficiu; – de către procuror; – de către persoana vătămată; – de către părți.	→ poate fi invocată: – din oficiu; – de către procuror; – de către persoana vătămată; – de către părți.	→ poate fi invocată: – din oficiu; – de către procuror; – de către persoana vătămată; – de către părți.
	→ poate fi <i>invocată în tot cursul judecății.</i>	→ a instanței inferioare celei competente poate fi invocată în tot cursul judecății, <i>până la pronunțarea hotărârii definitive;</i> → a instanței superioare celei competente poate fi invocată <i>până la începerea cercetării judecătorești.</i>	→ poate fi invocată <i>până la începerea cercetării judecătorești.</i>	→ a instanței inferioare celei competente poate fi invocată în tot cursul judecății, <i>până la pronunțarea hotărârii definitive;</i> → a instanței superioare celei competente poate fi invocată <i>până la începerea cercetării judecătorești.</i>

<p>Sanctiunea încalcării (art. 281 și art. 282 CPP)</p>	<p>→ nulitatea <i>absolută</i>.</p>	<p>→ nulitatea <i>absolută</i>, când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară în grad celei competente; → nulitatea; <i>relativă</i>, când judecata a fost efectuată de o instanță superioară în grad celei legal competente.</p>	<p>→ nulitatea <i>relativă</i>.</p>	<p>→ nulitatea <i>absolută</i>, când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară în grad celei competente; → nulitatea <i>relativă</i>, când judecata a fost efectuată de o instanță superioară în grad celei legal competente.</p>
--	-------------------------------------	---	-------------------------------------	--

✎ În legătură cu competența, a se vedea și:

- Decizia Curții Constituționale nr. 302/2017 – soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria nulităților absolute *încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală*, este neconstituțională;
- Decizia Curții Constituționale nr. 554/2017 – soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) CPP, care *nu permite invocarea din oficiu a nulității relative*, este neconstituțională.